

Tomáš G. Masaryk a pátečníci

Zuzana Svobodová

Pražská univerzita

- Studium začalo už v roce 1347 (zakládající listinu papeže/bulu potvrdil Klement VI. v Avignonu 26. ledna 1347)
- 1654 Univerzita Karlo-Ferdinandova
- od poloviny 19. století se jako den založení slaví 7. duben 1348
- 1849 změnil zákonem ministr hrabě Leopold Lev z Thun-Hohensteinu všechny rakouské univerzity na svobodná učiliště věd s určitou autonomií (podle von Humboldtova vzoru)
- 1882 se štěpí na německou a českou
- 1882 jmenován zde profesorem filosofie TGM (1879 se habilitoval ve Vídni sociologickou prací o sebevraždě; 1876 disertační práce „Podstata duše u Platona“)
- 1920 pak „znovu“(?) „Univerzita Karlova“

Tomáš Garrigue Masaryk (1850–1937)

- Hodonín (7/3), rodina (spekulace o židovském původu či o tom, že byl nemanželským synem rakouského císaře a uherského krále Františka Josefa I., ale dle historiků stále ppd. :) slovensko- (otec kočí) český??? původ (matka Terezie roz. Kropáčková kuchařka; z česko-německé rodiny z 11 dětí, její otec řezník v Hustopečích, matka německá dcera učitele, i Terezie uměla lépe německy než česky, 1875 TGM píše: „**matka je Němka**“ a zároveň během 1. sv. války píše: „**rodem jsem čistý Slovák**, bez maďarské či německé příměsi. Matka hovořila lépe německy než česky“), v rodině pět dětí: Tomáš, Jan, Martin, Ludvík, Františka
- „chtěl jsem Prušákům ukázat, že **jsem Čech**, a tož jsem si urobil cigarety z bílo-červeno-modrého papíru a z těch jsem před nimi bál.“ (1990, *Hovory s TGM*, s. 203)

Tomáš Garrigue Masaryk (1850–1937)

- studia: obecná škola v Čejkovicích, 1861–63 nižší německá reálka v Hustopečích (bydlel u své tety Veroniky a jejího manžela Františka Kosa), gymnázium ve Strážnici (nedokončil)
- krátce praktikoval v hodonínské škole, učil se zámečnickem ve Vídni, později kovářem v Čejči, podučitel hustopečského reálného gymnázia
- Brno (německojazyčné klasické gymnázium, tam díky P. Františkovi Satorovi), Vídeň (podporován rodinou policejního ředitele Antona Le Monniera), Lipsko (zde se setkává v rodině Göringových s Charlotte Garrigue; 10. srpna 1877 se zasnoubili)

Charlotta Garrigue Masaryková

(20. 11. 1850, Brooklyn, New York – 13. května 1923, Lány)

- touha být profesionální pianistkou (Lipsko, rodina Göringových)
- 15. března 1878 v New Yorku svatba s Tomášem Masarykem
- děti: 1879 Vídni Alice, 1880 Herbert, 1886 Jan, 1890 Eleanor (zemřela ve 4 měsících), 1891 Olga
- po hilsneriádě by se Masaryk rád přestěhoval do USA, Ch. mu to vymluvila
- články o B. Smetanovi v Národních listech (vyšlo knižně)

Charlotta Garrigue Masaryková

(20. 11. 1850, Brooklyn, New York – 13. května 1923, Lány)

Listy do vězení (dopisy Alici):

„Prof. Syllaba mi dal také dobrou radu a pro každý případ léky. Hlavní věc je čerstvý vzduch a voda – užívá-li se jich s rozumem.“ (s. 11) „Prof. Syllaba má vrchní dozor a já ho přísně poslouchám.“ (s. 27, sr. též s. 96) „Když sluneční paprsky hřejí do Tvého pokoje, sedni si jen vždycky tam, kde mohou na Tebe svítit. Člověk má mnoho společného s rostlinou.“ (s. 31/2) „Šťasten ten, kdo Shakespeara má za měřítko pro šlechtnost v člověku. Je tak přirozený a prostý. Mluvíš také o Haydnově Stvoření a o stvoření vůbec, a cítíš, že zákon byl již v chaosu ... Jistě nebylo nikdy jsoucna bez zákona a zákonitosti, třebaže se to našim zrakům zdá sebechaotičtější. Věříš v krásu. Kdo se může zadívat do boží přírody, aby v ni nevěřil? ... Tvoje prostá, ráda pomáhající bytost mi nemůže nikdy být prázdnou. ... Každá moje myšlenka náleží Tobě.“ (s. 34)

Charlotta Garrigue Masaryková

(20. 11. 1850, Brooklyn, New York – 13. května 1923, Lány)

O Němcové Babičce: „Je to podivuhodná kniha a stylisticky dokonalá, protože je naprosto pravdivá. Zdaž není ta stará babička zosobněním lásky? A taková zdravá, přirozená praktická láska, láska k činu. Jak se stará o všechno a o všechny, a jak se jí zdá samozřejmé, že se stará. Babička měla báječné porozumění pro věci praktické – a míti dokonalé porozumění pro praktické věci, to je přece tolik, jako rozuměti životu. Ano, já tu knihu miluji. (s. 35) ... Němcová je pravá, to má společné s největšími lidmi. V tom je dokonalá. Nevidí v lidech velké a malé, vidí v nich pravdu. Máš u sebe dobrou přítelkyni, máš-li Němcovou. Ona je čistá láska. ... Ona jde až do duše a duše je život. Všechno je pro ni oduševněno. Každý kámen, kterého se dotkne, je kus života. ... (s. 37)

Tomáš Garrigue Masaryk (1850–1937)

- „K politice jsem se dostal přes Platóna“ (Hovory, s. 515)
- „myšlení a poznání je činnost, často činnost nesmírně energetická nebo, jak říkáme, tvořivá. Mluví se o věku technickém, říká se, že dnešní typ člověka je technik, a ne myslitel; ale kde by byla technika bez předchozí ohromné práce teoretické? ... Když řeknete věda, říkáte tím také úsilí, trpělivost, vytrvalost, obětavost, poctivost – samé požadavky života činného – a života mravního.“ (Hovory, s. 212)

Tomáš Garrigue Masaryk (1850–1937)

- „Etice je podřízen člověk každý a celý, všecko, co prožívá a koná, tedy i poznávání. Poznávání je mravní povinnost ... Na vědcích a filozofech neuctíváme jejich nadání, nýbrž to veliké usilování o pravdu – to je čin mravní. ... Mravnost a užitečnost vědy je v tom, že jde jen a jen, čistě a přísně za poznáním, za pravdou; ale každá pravda je nebo bude jednou dobrá pro život. ... pravdu především, pravdu vždycky a všude. Pravda není nikdy v rozporu s mravností; žádná lež nebo nepravda není trvale dobrá, ani takzvaná *fraus pia*. Máme život, máme názory a přesvědčení, máme společenské styky zatížené spoustou lží, a k tomu ještě zbytečných. Lež je nemužná; je zbraní slabochů, dost často také násilníků – ne lidí silných. Pravda, pravda poctivá, poznání skutečné nemůže nikdy škodit.“ (Hovory, s. 212–213)

Tomáš Garrigue Masaryk (1850–1937)

- „pravda je to, co bezpečně a kriticky víme, co je skutečnost uvědomělá“ (Hovory, s. 214)
- „poznatek je soud uvědomělý, soud, který vědomě usiluje o pravdu, o jistotu a bezpečnost. ... Usilovat o jistotu: to znamená dobře pozorovat to, o čem soudíme, být pozorný, být kritický. Poznání je uvědoměním kritickým. Myslit, poznávat, vědět, to znamená dobře si uvědomit, co víme a co nevíme, co jsme poznali, co neznáme, co poznat nemůžeme. Kritickost neznámá váhavost, nerozhodnost, pochybovačnost nebo skepsi. Být kritický, to je zkoumat, přezkoušet, kontrolovat, ověřovat své poznatky. To je aspoň jedno kritérium pravdy: pravda je soud, který obstál ve zkušebním ohni kritiky.“ (Hovory, s. 215)

Tomáš Garrigue Masaryk (1850–1937)

„Od přírody je člověk důvěřivý, řekl bych věřivý. Věří svým smyslům, obrazivosti i paměti, věří rozumu, citům, snahám a vůli, věří nejen sobě, ale i jiným; věří slepě, dětinně, naivně. Víte, jak nekriticky dovedou lidé věřit i dnes ... prvotní člověk politicky slepě podléhá vůdci ... Tento noetický stav nazývám mytickým ... Metoda mytickosti je analogie. Primitivní člověk si vykládá celý svět podle sebe samého ... je naivní egocentrista a egoista, není sám sobě hádankou a není mu hádankou svět ... je úplně pohroužen ve své okolí, je naprostý objektivist a ... Až budeme líp znát nynějšího člověka, najdeme ještě ledacos z jeho prvotní mytickosti. Je v nás ještě a až toho naivního egocentrismu, té víry v bůžky a bubáky; chcete-li doklady, najdete je snadno – třeba v politice.“ (Hovory, s. 216–218)

Tomáš Garrigue Masaryk (1850–1937)

„Samostatnost neudrží a nespasí žádného národa, národ si musí udržet samostatnost – spasí nás mravnost a vzdělanost; i politická samostatnost je jen prostředkem pravého života národního – pozbyli jsme jí, když jsme přestali jako národ mravně žít.“ (Česká otázka, s. 155 – 1894, 2. vyd. 1908)

„o to běží, ideály našich předků, jež ústy vyznáváme, v životě uskutečňovat.“ (s. 157)

„Kde není důslednosti a určitosti, tam se mysl stává těkavou, společnost se rozpadá na strany a frakce a konečně nastává i úpadek mravní, neboť není mravnost bez pevného přesvědčení.“ (s. 174)

Tomáš Garrigue Masaryk (1850–1937)

„Školy a vzdělání! – bylo národní heslo. Naši buditelé pochopili, že malý národ se udrží jen využitím všech vymožeností osvětových a že se udrží jen humanitou. A to je smysl našeho obrození a zároveň smysl naší minulosti. ... zasazovat se o prvenství osvětové a mravní – to je náš ideál humanitní. ... to naše obrození eo ipso také znamená závodění v kulturní práci se všemi národy a zejména s národem nám zeměpisně a politicky nejbližším, s německým.“ (s. 204–205)

„Musíme, přejímajíce z ciziny, zároveň a ustavičně pokračovat ve svém.“ (s. 216)

Tomáš Garrigue Masaryk (1850–1937)

„Dnes, kdo myslí, donikat musí k principiím – úryvkovitého konání a myšlení máme dost, více než snášíme, vždyť právě v něm je zřídlo nynější krize světové, jejímž speciálním projevem je také naše nynější krize národní a politická.“ (s. 223)

„Svět stál a stojí na práci, ne na náladě, svět se udržuje jen prací, a to prací drobnou, prací stálou.“ (s. 225)

Tomáš Garrigue Masaryk (1850–1937)

„Rozháranost, rozervanost, neklid, nespokojenost značné části mládeže pochází prostě od nečistého života, od zkaženosti pohlavní – nečistá fantazie kazí život. Nečistota – toť smrt pravých ideálů, nečistota – toť zdroj nečinnosti a pesimismu, nečistota – toť pramen oné lži, na níž spočívá moderní společnost.“ (s. 258)

„Žádná radikální politika, žádné státní právo, ani věda, ani filozofie, ani umění nepomůže, jestliže se dorůstající pokolení nevybaví z osidel nečistoty, nečistoty života a literatury.“ (s. 263)

„spasí naši mládež čistota – spasí ji síla fyzická a duchovní, spasí ji čistá hlava a čisté srdce. Není humanity bez čistoty, čistota jedině a trvale zabezpečuje rovnost a volnost těla a ducha všech, čistota je zárukou volnosti, rovnosti a bratrství, čistota je základní požadavek programu skutečně sociálního, lidového, čistota musí být základní požadavek demokratismu mravního, bez něhož všecek demokratism politický a sociální je nemožný.“ (s. 268)

Pátečníci

- ve vile, dříve ul. Úzká, dnes Bratří Čapků
- vila dokončena 1925, jedna místnost v přízemí pro setkávání pátečníků
- Čapkovo pozvání: Tomáš G. Masaryk poprvé přijal pozvání 19. března 1926
- Pozvání do Lán:

<http://old.hrad.cz/kultura/ctvrtlet/ctvrt302.html#1>

„Pátečníci 16. 5. 1925 v Lánech“

„Pátečníci 16. 5. 1925 v Lánech“

Zprava: František Langer,
Josef Čapek, Jaroslav Adlof,
Josef Kopta, František Kubka,
Fráňa Šrámek, Bohumil
Přikryl, Karel Poláček, Josef
Kodíček, Karel Čapek, TGM,
Vladislav Vančura

Pátečníci

Karel a Josef **Čapkové**, T. G. **Masaryk**, Edvard **Beneš**, Josef **Kopta** (1894 –1962 spisovatel a novinář), Ferdinand **Peroutka** (1895–1978 spisovatel, dramatik a publicista), Josef **Šusta** (1874–1945 historik, spisovatel a politik), František **Langer** (1888–1965 spisovatel, žurnalista, dramatik, legionář a vojenský lékař), Karel **Steinbach** (1894–1990 lékař), Eduard **Bass** (vl. jm. Eduard Schmidt, 1888–1946 spisovatel, novinář, zpěvák, fejetonista, herec, recitátor, konferenciér, textař), Karel **Poláček** (1892–1945 spisovatel, humorista, novinář a filmový scenárista), Václav **Rabas** (1885–1954 malíř), **Jan Masaryk** (1886–1948), Jan Blahoslav **Kozák** (1888–1974 profesor dějin filosofie, protestantský teolog, evangelický duchovní a politik, publikoval ve filosofii, etice a náboženství, překládal z angličtiny, francouzštiny a italštiny), Arne **Laurin** (1889–1945 novinář, literární, výtvarný a divadelní kritik, básník a prozaik), Alfred **Fuchs** (1892–1941 spisovatel, novinář a překladatel z němčiny), Karl **Kraus** (1874–1936 spisovatel, dramatik, básník, novinář, satirik), Josef **Kodíček** (1892–1954 režisér, novinář, divadelní publicista a kritik, překladatel, dramaturg – Rádio Svobodná Evropa), Josef **Macek** (1887–1972 právník, ekonom, politik), František **Kubka** (1894–1969 novinář, spisovatel, básník, germanista a překladatel), Ladislav Prokop **Procházka** (1872–1955 lékař, politik, hudební skladatel a spisovatel) a Vilém **Mathesius** (1882–1945 jazykovědec, literární historik, spoluzakladatel Pražského lingvistického kroužku, zakladatel české anglistiky).

Karel Čapek (1890–1938)

- „Nemůžeme dokazovat nesmrtelnost duše; ale na druhé straně – nedovedeme si opravdu představit nebytí a neživot; dovedeme si konec života představit jenom negativně, že nevidíme, neslyšíme, nevíme. Náš pojem smrti je tak prázdný, jako pojem nestrom nebo netráva. Snad pro tu prázdnotu se smrti bojíme jako černé díry.“ (Hovory, s. 246)
- „Myslím, že svoboda vůle není porušením příčinnosti; je to jen možnost vkládat do kauzálního dění příčiny nové.“ (Hovory, s. 250)
- „Každá idea se poruší a rozrůzní tím, stane-li se majetkem masy.“ (Hovory, s. 271)

Ferdinand Peroutka (1895–1978)

- „boj je jen tam, kde je naděje na vítězství. Kde jí není, je to něco jiného než boj, je to harakiri, které ovšem na poli cti má svou cenu, ale harakiri je podnik individuální, ne hromadný, a nelze jej přikazovat.“ (Přítomnost 1938)
- „hanba by byla, kdybychom se rozpakovali hanebné činy odsoudit“ (Dnešek 10/1947)

Jan Blahoslav Kozák (1888–1974)

- studoval teologii a filosofii na univerzitách v Bonnu, Edinburghu, Vídni a Halle
- 1915 na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy získal doktorát filosofie obhájením disertační práce *Sóma pneumatikon – helenistické prvky v paulinismu*
- do roku 1920 profesorem němčiny a angličtiny na obchodní akademii v Kolíně
- 1921 se na Univerzitě Karlově habilitoval, získal docenturu pro obory logika, metodologie a noetika (habilitační spis *Zákon ekonomisace životních funkcí a jeho důsledky pro teorii logickou*), 1926 si habilitaci rozšířil na dějiny filosofie
- 1934 založil s profesorem Emilem Utitzem *Pražský filosofický kroužek* zaměřený hlavně na fenomenologii Edmunda Husserla

Jan Blahoslav Kozák (1888–1974)

- stálý účastník schůzek „pátečníků“; Ivo Tretera vzpomenu: „nevynechal jsem ani jednou“, ujišťoval nás ... Zapsal jsem si u něho postupně přednášky z Hegela, britského empirismu, kupodivu i z patristiky („O počátcích křesťanského myšlení“) ... Přednáška o Hegelovi poskytovala Kozákovi sdostatek záminek, aby na jejím okraji přecházel i k výkladu své vlastní filosofie, kterou nazýval procesuálním kontextualismem ... S velkým vzrušením říkal: „Dámy a pánové! Ono to časoprostorové kontinuum nejen universum zaplňuje, ono je i pře-ční-vá ...“ Zvedl přitom prst, který nechal zdvižený po dobu, kdy se odmlčel, aby nám poskytl čas k náležité meditaci. ... Velmi mě potěšilo, že po 17. listopadu 1989 to byl právě posluchač filosofie Pavel Kozák [vnuk J. B. Kozáka], kdo jako jeden ze stávkujících studentů mne přišel vyzvat, abych se vrátil na filosofickou fakultu. Uvědomil jsem si, že návratem na fakultu ke svým násilně přerušným přednáškám, splácím kromě jiného i určitý dluh, jaký mám vůči svému učiteli, profesorovi J. B. Kozákovi.“
- 1933 řádným profesorem na filosofické fakultě Univerzity Karlovy, převzal po Františku Drtinovi katedru filosofie a založil fenomenologicky orientovaný Pražský filosofický kroužek, na FF (s výjimkou 1939–1945 emigroval do USA, působil na univerzitě v Ohiu a na Oberlin College) přednášel do roku 1958, v ak. r. 1947/1948 byl děkanem
- 1937 zvolen mimořádným členem České akademie věd a umění

Jan Blahoslav Kozák (1888–1974)

Předpoklad, který modernímu člověku může zbýt jako živé dědictví náboženské víry minulých dob a bez nějž by ztratil náš zápas o lepší a dokonalejší svět svůj alespoň trochu optimistický výhled: předpoklad, že úsilí o realizaci morálních hodnot není jen „soukromou“ záležitostí lidstva, nýbrž naplánováním „vyššího smyslu“, či „mravního řádu“ samého veškerenstva. (srov. diplomová práce Bukačová, Aneta: *Vývoj filosofických názorů Jana Blahoslava Kozáka*.

Univerzita Pardubice, obhájeno 29.08.2013: „Na J. B. Kozáka vzpomínal i Jiří Bednář, který měl tu čest být posledním Kozákovým žákem. Vylíčil ho jako jednoho z nejvýznamnějších reprezentantů naší filosofie v období mezi dvěma světovými válkami. Jako představitele hlavního filosofického proudu, který se snažil spojit filosofii jako odbornou vědu se životem politickým a veřejným. Byl pro něho: „bytostným nefalšovaným humanistou, který jak mi jednou řekl, ‘si vyvážel nenávist z mozku jako hnůj’, který s láskou pohlížel na přicházející generaci a řídil se zásadami vytrvalosti, ironie, soucitu a odpouštění.“ BEDNÁŘ, J. K osmdesátinám J. B. Kozáka, in: *Filosofický časopis*, cit. d., s. 766.“)

Jan Blahoslav Kozák (1888–1974)

„odlidštili jsme i pojetí člověka. Zde přicházíme k té vědě bez ducha. ... První etapou byl pozitivismus.“ (O vědě bez ducha, s. 7–8)

„Je-li myšlení sestrojováním vztahů, žádná myšlenka nikdy nemůže vyjadřovati více než vztahy.“ (dtto, 19)

„Duchovní objekty nás nedeterminují příčinně, nýbrž důvodově. Jsou ratio, nikoliv kausa.“ (dtto, 21)

Jan Blahoslav Kozák (1888–1974)

„Pravdu lidé nechtějí, bojí se jí, vyhýbají se jí, poněvadž si nepřejí jejích důsledků.“ (Kozák, J. B. *Noetika*, Skripta. Přednášky podle zápisu z r. 1932. Autorem prohlédnuto a doplněno. Praha: SPF, 1947 dle dipl. pr. A. Bukačové, s. 19)

„Pravděpodobnost není jen přechodným stavem rodící se vědecké pravdy, nýbrž zhusta definitivním výsledkem, s nímž se musíme a věru můžeme spokojiti, neboť právě pronikání k pravdám, jež jsou tak nesmírné a složité, že je můžeme jen pravděpodobně poznati, bývá nejkrásnějším vzorem lidské odvahy.“ (Kozák, J. B. *Essay o vědě a víře: příspěvek k problému náboženskému*. Praha: G. Voleský, 1924., s. 53, dle dipl. pr. A. Bukačové, s. 19)

Jan Blahoslav Kozák (1888–1974)

„Lze hledati a vynášeti pravdy zbytečné, scestné, banální stejně jako podstatné, životadárné a směřodatné. Nesmíme tedy nikdy zapomínati, že stejně odpovědné jest, kam se s úsilím o pravdu míří.“ (Kozák, J. B. *Noetika*, s. 24 dle dipl. pr. A. Bukačové, s. 21)

„pevná víra v mravní charakter světa neroste u lidí krátkozrakých nebo ukvapených, nýbrž na rozhlednách dějin a v pomalých úsudcích moudrých lidí.“ (Kozák, J. B. *Essay o vědě a víře*, s. 129, dle dipl. pr. A. Bukačové, s. 27)

„Člověk není pohlcen Absolutnem, není prostě jeho výplodem, nýbrž dostává se mu onoho povznášejícího vědomí, že je zapojen do vyšší nadosobní duchovní souvislosti jedině tehdy, když mravně žije a působí.“ (Kozák, J. B. *Přítomný stav etiky*. Praha: Dědictví Komenského, 1930, s. 14, dle dipl. pr. A. Bukačové, s. 37)

Jan Blahoslav Kozák (1888–1974)

„Vychovejte dobré duše, milující bližního z vlastního vnitřního puzení a vše ostatní bude prostým důsledkem.“ (Kozák, J. B. *Přítomný stav etiky*, s. 209, dle dipl. pr. A. Bukačové, s. 40)

„Mravní výchovu musí dítě vdechovati se vzduchem své rodiny a školy; nenasadíme-li zde všechny síly, bude všechno vyučování morálce zařízením velmi podmíněčné ceny.“ (Kozák, J. B. *Přítomný stav etiky*, s. 212, dle dipl. pr. A. Bukačové, s. 40)

<https://www.mujirozhlas.cz/auditorium/1888-narodil-se-jan-blahoslav-kozak> (o svobodě vnitřní, důležitější než vnější)